

Hangplek

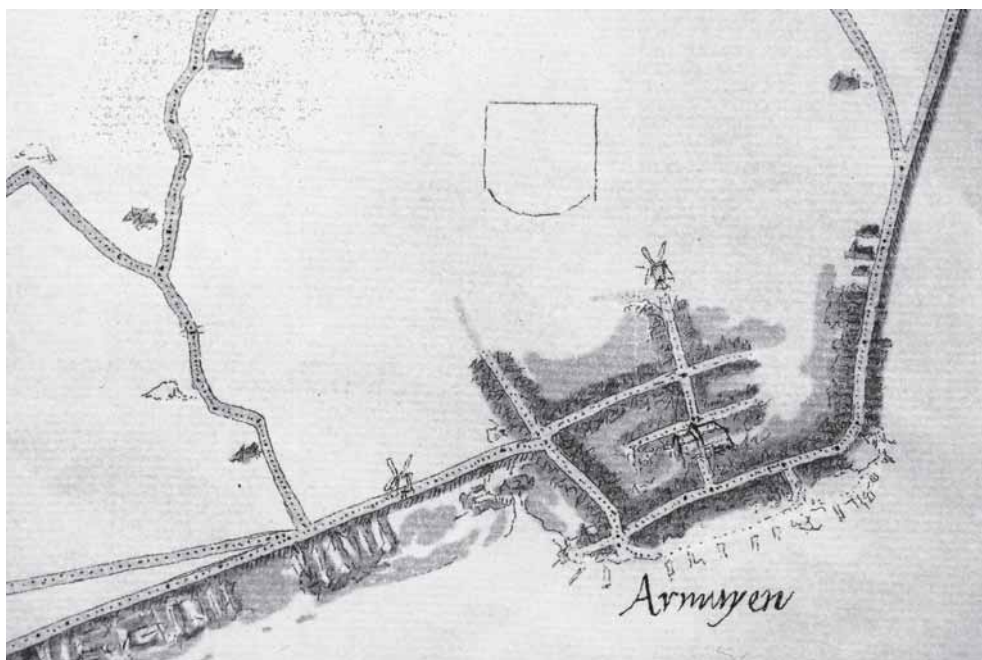
Het galgenveld van Arnemuiden

Met genoegen heb ik het artikel over galgenvelden op Walcheren in *De Wete* van juli 2005 gelezen (p. 33-35). Het feit dat de Middelburgse galg aan de oude Arne lag, betekende niet dat de Arnemuidse slachtoffers daar maar moesten hangen.

tijd door provisor en deken over Walcheren uitgeoefend, voor een deel ook op Arnemuiden over.”

Kleverskerke, dat in de begintijd van de Reformatie van 1583 tot 1671 kerkelijk verbonden was met Arnemuiden en gemeen-

Arnemuiden werd op 9 maart 1574 tot stad verheven en waar een stad is, is een galg. Met andere woorden, er werd ook dadelijk bepaald dat deze stad rechtspraak zou hebben, “soo in crimineele als in civiele saecken”. L.W.A.M. Lasonder vervolgt hierover in de inleiding van de inventaris van de Rechterlijke Archieven van de Zeeuwse eilanden: “Zowel het gebied der stad zelf als over de aangrenzende heerlijkheden Nieuwerkerke en Mortiere [het oude verdronken Arnemuiden], de paar hectare die er nog over van waren. Bovendien ging in 1579 de rechtspraak, in de Katholieke

De berg ten westen van Arnemuiden, afgebeeld op de kaart van Van Deventer van Middelburg en Arnemuiden (1550).

telijk in 1857 daarmee was samengevoegd, viel onder de vierschaar van de stad Veere.

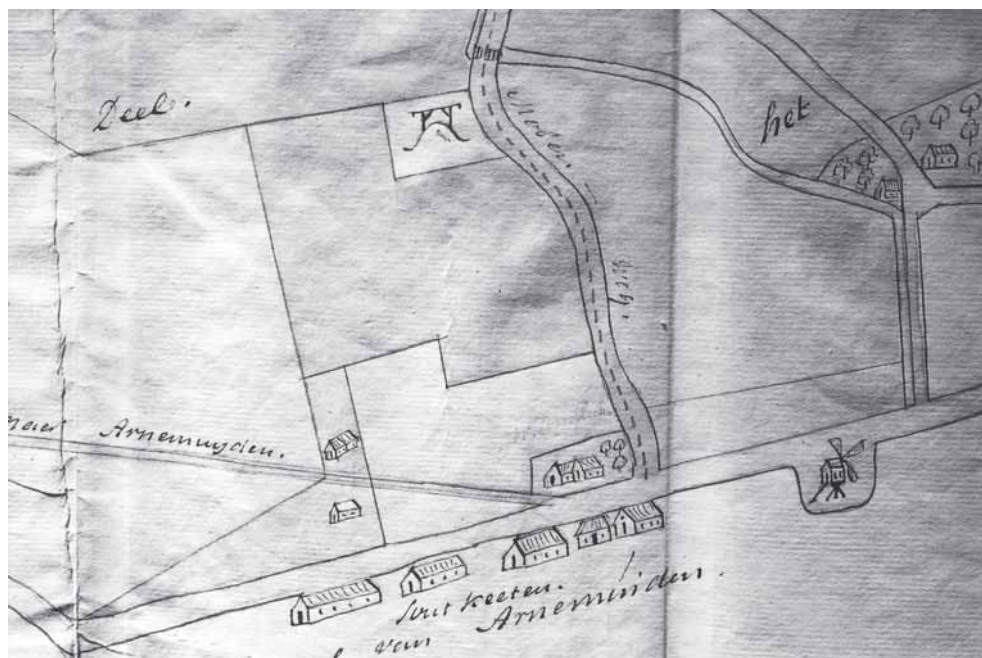
Berg

Heeft Arnemuiden ook een galgenveld gehad? Als we de kopergravure van Arnemuiden in *De Cronijk* van Smallegange van 1696 bekijken, dan zien we geen galgenveld, terwijl er bij Domburg een in de

duinen getekend is en er bij Westkapelle een groot galgenveld boven op de dijk ligt (in 1550 nog in de duinen).

In dezelfde Wete van juli 2005 las ik dat het laatste deel van het veldnamenboek binnen afzienbare tijd zal verschijnen. Als de schrijver van 'Vadertje' de veldwerkerskaart van Arnemuiden-Kleverskerke had

doch daar hij bouwland is geworden kan men de heuvelvorm nog goed onderscheiden. Door de inpoldering van kleine polders, door het bouwen en later verbranden en slechten der zoutkeeten en niet het minst door de aanleg van den spoorweg is het terrein hier zoo veranderd, dat de inboorling zelf dwaalt. De ijzeren weg heeft

De galgenberg zoals die is afgebeeld op de tiendkaart van de Oosthoek van Arnemuiden. Kopie van de originele tiendkaart uit 1645 door J. Verheije van Citters in 1812. (Zeeuw Archief, Archief Kroondomein rentambt Middeburg, inv.nr. 1)

gezien, dan zou hem opgevallen zijn dat er een perceel voorkomt met de naam Galgenveld. Tot de ruilverkaveling van rond 1960 was hier op de topografische kaarten 1912 en 1955 een verhoging te zien. Dr. J.C. de Man schrijft in 1887 over deze 'berg': "Hij is ook bijna niet meer zichtbaar,

het begin van het wegje in tweeën gesneden, doch, indien men thans de rails passeert, en het wegje ingaat, ziet men het terrein aanstonds aan de linkerhand. Men houdt het er voor, dat deze berg diegene is, dien men vroeger den Galgenberg noemde. Sedert onheugelijke tijden is dit bergje, dat dicht bij een op den dijk geplaatsten molen staat, bebouwd." Dit is de plek die bij de ruilverkaveling geheel verdwenen is en ongeveer lag tegenover de huidige boerderij van Maljers, westelijk van de weg over de nu afgesloten overweg.

Kaarten

Tot zeker 1864 was dit perceel eigendom van de gemeente Arnemuiden. De gemeenteraadsnotulen vermelden bijvoorbeeld in 1711 dat men de galgenberg wil laten onderzoeken om te bezien of deze bekwaam is om de weg onder de keten te zanden. In ieder geval wordt de galgenberg vanaf 1745 iedere zeven jaren verpacht en in 1775 besluit het stadsbestuur om de galgenberg te beplanten met essen en elzen. In de overloper van 1776 staat vermeld: “vroom, [eigendom van] Stad Arnemuiden, 't werf daar de galge op staat, 0 gemet en 112 roeden, [vermoedelijke gebruiker] Cornelis Brouwer.” Er staat geen gebouw bij vermeld.

De berg zelf is vanaf 1550 (de kaart van Van Deventer) voor het eerst op een kaart te zien. Hij was toen nog behoorlijk hoog. Ook bij Iz. Tirion in ca. 1750 zien we hem. Op geen enkele kaart is er echter een galg te bekennen! Er is maar één kaart waarop een terp staat met een galg daarop getekend, en dat is een tiendenkaart van 1645 van de Oosthoek, het gebied waar het nieuwe, huidige Arnemuiden gebouwd werd.

Executie

Nu we weten dat Arnemuiden een galgenberg had, volgt de vraag of er wel gebruik van gemaakt is.

In februari 1602 wordt door de stad Arnemuiden een poging gedaan om Pieter Willemsz. Valckenier te laten ophangen. Pieter had binnen Arnemuiden manslag (doodslag) gepleegd op Willem Cornelisz. van der Gouwe en de baljuw van Arnemuiden had hem op de Hayman te pakken gekregen. De stad Middelburg had bezwaar tegen die executie en verbodde

haar beul om in Arnemuiden te executeren. Voorts ging er nog een rekest van de gevangene naar prins Maurits. Waarom Middelburg protesteerde is niet helemaal duidelijk. Was het omdat Valckenier op de Hayman, Middelburgs grondgebied, gearresteerd was?

Valckenier was nog niet zo lang poorter

De galgenberg afgebeeld op de topografische kaart van 1912.

van Arnemuiden (13 maart 1601). Hij was afkomstig van Gent, een allochtoon dus, zouden we nu zeggen.

Het stadsbestuur van Arnemuiden zette toch door en zond een aantal brieven naar Zeeuwse steden, met de vraag om gebruik te mogen maken van hun scherprechter. Uiteindelijk heeft die van Zierikzee het ‘karwei’ geklaard. Er was wel de voorwaarde aan verbonden dat hij zijn eigen zwaard naar Arnemuiden mee moest brengen. Het zwaard van Arnemuiden was namelijk te ‘bot’ om het slachtoffer in één slag een kopje kleiner te maken. Dat blijkt uit het verzoek: “en hem dan mede te geven het sweert, daarmede men gewoon is binnen uwe stad zulcken executie te doen, want

het zweert, dat hier is binnen dese stad, deur dien het noyt daertoe gebruikt en ook te zwack is, daertoe bekwaem gehouden en wert.”

De kosten van deze ‘operatie’ bedroegen 7 pond 16 schellingen. Het bedrieglijke van deze zaak was wel dat het Arnhemse zwaard de eer kreeg die de Zierikzeese verdiende, want in datzelfde jaar werd dat van Arnhem in een kast ten pronk gesteld “in verband met de bewezen diensten”. Al lag de galgenberg wat verscholen ach-

ter de dijk van de zoutketen, hij had toch wel een preventieve werking, want de reiziger die vanaf Middelburg over het Arnhemse voetpad kwam, passeerde twee keer een galg(enveld), eerst aan het begin van dat pad bij Middelburg, en vervolgens waar het eindigde voor de molen. Na Valkenier is er daarom ook geen gebruik meer van gemaakt.

P.A. Baaijens

Vadertje

“As de liefde in ’t arte komt, zakt ’t verstand onder de naevel”

Meiden en knechts op het platteland van Walcheren hadden in de negentiende eeuw weinig dagen waarop ze niet hoefden te werken. Dat waren in ieder geval de eerste donderdag in mei en oktober, de zogenoemde *liesjesdaegen*. Op die dagen sloten meiden en knechts mondeling met de boerin of boer een contract. Ze verhuurden zich dan van mei tot oktober of van oktober tot mei.

Tijdens *oogdaegen* zoals eerste en tweede kerstdag, eerste en tweede paasdag en eerste en tweede pinksterdag moest er gewerkt worden. Op Walcheren had men aan deze christelijke feestdagen een dag toegevoegd: derde kerstdag, derde paasdag en derde pinksterdag. De meiden en knechts waren op deze dagen wel vrij. Ook op *nieuwjaersdunderdag*, de eerste don-

derdag in het nieuwe jaar, hoefde er niet gewerkt te worden, evenals op de laatste zaterdag van de Middelburgse kermis, op dagen dat er in de buurt een verkoping van een boereninspan was of wanneer er een nieuwe burgemeester werd geïnstalleerd.

De meiden hadden tevens een keer per drie à vier weken een vrije dag, maar pas nadat ze ’s morgens de koeien hadden gemolken en het melkgerei was schoongemaakt. Dan waren ze van ongeveer negen uur ’s morgens tot ’s avonds laat vrij. De meeste meiden gingen op deze dagen naar hun ouders. Maar ook daar werd van hen verwacht dat ze meehielpen in het huishouden of op het land. Van een vrije dag was dus eigenlijk geen sprake. ’s Zondags waren de meiden en de knechts alleen vrij om naar de kerk te gaan.

De meiden en knechts vierden dagen